O‘QITUVCHINING BOLA PSIXOLOGIYASINI TUSHUNISHDAGI ROLI

O‘skinbayeva Laylo
Talaba, Guliston davlat pedagogika Instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada o‘qituvchining ta’lim jarayonida bola psixologiyasini chuqur tushunishining ahamiyati yoritiladi. Bola psixologiyasi pedagogning muloqot madaniyati, motivatsion yondashuvi va tarbiyaviy faoliyati samaradorligiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Maqolada o‘qituvchining emotsional muhit yaratish, individual yondashuvni amalga oshirish, ijobiy motivatsiya berish hamda konfliktlarni boshqarishdagi roli tahlil etilgan.

Kalit so‘zlar: bola psixologiyasi, o‘qituvchi, ta’lim jarayoni, emotsional muhit, motivatsiya.

Annotation: This article highlights the importance of a teacher’s deep understanding of child psychology in the educational process. Child psychology directly influences the teacher’s communication culture, motivational approach, and the effectiveness of educational activities. The article analyzes the teacher’s role in creating an emotional environment, applying an individual approach, providing positive motivation, and managing conflicts.

Keywords: child psychology, teacher, educational process, emotional environment, motivation.

Аннотация: В статье раскрывается значение глубокого понимания учителем детской психологии в образовательном процессе. Детская психология напрямую влияет на коммуникативную культуру педагога, его мотивационный подход и эффективность воспитательной деятельности. В статье анализируется роль учителя в создании эмоциональной среды, реализации индивидуального подхода, формировании позитивной мотивации и управлении конфликтами.

Ключевые слова: детская психология, учитель, образовательный процесс, эмоциональная среда, мотивация.

Har bir jamiyatning taraqqiyoti, eng avvalo, uning ta’lim tizimi va o‘qituvchilarining malakasi bilan belgilanadi. O‘qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki shaxs tarbiyalovchi, jamiyat kelajagini shakllantiruvchi muhim shaxsdir. Shu sababli zamonaviy o‘qituvchidan o‘z fanini mukammal bilish bilan birga, bola psixologiyasini ham chuqur tushunish talab etiladi. Bola psixologiyasini anglamagan pedagog o‘quvchi bilan to‘g‘ri muloqot o‘rnata olmaydi, bu esa ta’lim samaradorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

Bugungi kunda ta’lim tizimida shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv asosiy tamoyilga aylangan. Har bir o‘quvchining individual xususiyatlarini hisobga olish, uning hissiy holatini e’tiborga olish o‘qituvchining psixologik savodxonligiga bog‘liqdir. Agar o‘qituvchi bolaning ruhiy kechinmalarini anglay olsa, u o‘quvchini to‘g‘ri yo‘naltira oladi, uning qiziqishlarini qo‘llab-quvvatlaydi va salbiy holatlarning oldini oladi.

Bola psixologiyasi bu bolaning yoshiga xos ruhiy, hissiy, aqliy va ijtimoiy rivojlanish jarayonlarini o‘rganuvchi fan bo‘lib, u pedagogik faoliyatda muhim ahamiyat kasb etadi. Bola dunyoni o‘ziga xos tarzda idrok etadi, shuning uchun unga to‘g‘ri ta’sir ko‘rsatish uchun o‘qituvchi uning psixologik xususiyatlarini chuqur bilishi zarur. Har bir yosh davrining o‘ziga xos psixologik ehtiyojlari mavjud. Maktabgacha yoshdagi bolalar o‘yin orqali o‘rganadi, kichik maktab yoshi davrida esa e’tirof va baho bolaning asosiy rag‘bat manbaiga aylanadi. Shu bois o‘qituvchi dars jarayonini o‘quvchilarning yosh xususiyatlariga mos tarzda tashkil etishi, ularning diqqatini to‘g‘ri yo‘naltira olishi lozim.

O‘qituvchi bola psixologiyasini chuqur bilganida, u dars jarayonida ijobiy emotsional muhit yaratishga, o‘quvchilarning shaxsiy farqlarini inobatga olishga va ularga individual yondashuvni qo‘llashga intiladi. Darsda iliq, do‘stona muhit hukm sursa, o‘quvchilar o‘z fikrlarini erkin ifoda etadi, xatolardan qo‘rqmaydi va o‘z ustida ishlashga intiladi. Ijobiy motivatsiya o‘quvchi shaxsining rivojlanishida hal qiluvchi omil hisoblanadi. Maqtov, rag‘bat va e’tirof bolaning o‘ziga ishonchini oshiradi, o‘qishga qiziqishini kuchaytiradi. Aksincha, kamsitish yoki tanbeh bolaning ruhiyatiga salbiy ta’sir qiladi va o‘ziga bo‘lgan ishonchini susaytiradi.

O‘qituvchi sinf jamoasidagi nizolarni bartaraf etishda ham muhim rol o‘ynaydi. Bola psixologiyasini yaxshi bilgan pedagog bunday vaziyatlarda yumshoqlik bilan, tarbiyaviy yondashuv asosida harakat qiladi. Bunday yondashuv bolalarda muloqot madaniyatini rivojlantiradi va sinfda sog‘lom psixologik muhitni ta’minlaydi. Bola o‘qituvchini nafaqat bilim manbai, balki mehribon murabbiy sifatida qabul qilganida, u o‘zini himoyalangan, qadrlangan inson sifatida his etadi.

Bola psixologiyasini tushunish, shuningdek, o‘qituvchining shaxsiy fazilatlariga ham bevosita bog‘liqdir. Samimiylik, sabr-toqat, empatiya va mehribonlik bu fazilatlar o‘qituvchining kasbiy mahoratini to‘ldiruvchi, o‘quvchilar ishonchini mustahkamlovchi xususiyatlardir. Psixologlarning ta’kidlashicha, bola o‘zining dastlabki muvaffaqiyatlarini aynan o‘qituvchining e’tibori va ishonchi tufayli his etadi. Pedagogning har bir so‘zi va har bir harakati bolada uzoq muddatli ruhiy iz qoldiradi. Agar bola o‘qituvchining samimiyatini sezsa, u bilan muloqotdan zavq oladi, o‘qishga qiziqadi va o‘z fikrini erkin ifoda etadi.

Zamonaviy ta’lim tizimida o‘qituvchilarning psixologik tayyorgarligini oshirish masalasi nihoyatda dolzarbdir. Ta’lim muassasalarida o‘tkazilayotgan treninglar, seminarlar va psixologik mashg‘ulotlar pedagoglarga bolalar bilan samarali muloqot o‘rnatish, ularning hissiy ehtiyojlarini anglash va psixologik qo‘llab-quvvatlash imkonini beradi. Bunday tayyorgarlik o‘quvchilarning o‘zini anglashi, o‘ziga ishonchi va ijtimoiy faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Natijada ta’lim sifati oshadi, dars jarayoni yanada samarali kechadi va o‘quvchilar uchun sog‘lom psixologik muhit yaratiladi.

Xulosa qilib aytganda, o‘qituvchining bola psixologiyasini tushunishdagi roli beqiyosdir. Pedagog nafaqat bilim beruvchi, balki bola qalbiga yo‘l topuvchi insondir. Bola psixologiyasini chuqur anglagan o‘qituvchi o‘quv jarayonini samarali tashkil etadi, o‘quvchilarda o‘ziga ishonch, ijobiy fikrlash va o‘qishga muhabbatni shakllantiradi. Bola psixologiyasini o‘rganish va uni amaliyotda qo‘llash zamonaviy pedagogning eng muhim kasbiy fazilatlaridan biridir. Bunday yondashuv o‘quvchilarning ruhiy sog‘lomligi va ma’naviy kamolotini ta’minlaydi. Shunday o‘qituvchilar tufayli jamiyatda bilimli, mehribon,

ruhiy jihatdan barqaror va barkamol avlod voyaga yetadi. Bu esa har qanday mamlakatning eng katta boyligi sanaladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Akhmedova, S. (2021). Pedagogik psixologiya asoslari. Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
2. Allamuratova, M. (2022). Bola psixologiyasi va uning o‘qituvchilik faoliyatidagi ahamiyati. Samarqand: SamDU nashriyoti.
3. Anderson, H. (2019). Understanding Child Psychology: A Practical Approach for Teachers. New York, NY: Routledge.
4. Karimova, V. M. (2017). Umumiy psixologiya. Toshkent: Yangi asr avlodi.
5. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in society: The development of higher psychological processes. Cambridge, MA: Harvard University Press.
6. Piaget, J. (1952). The origins of intelligence in children. New York, NY: International Universities Press.
7. Rogers, C. R. (1969). Freedom to learn. Columbus, OH: Merrill.
8. Shodiev, N. (2020). Bola psixologiyasi va ta’lim jarayonida individual yondashuv. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
9. Zohidova, D. (2023). Zamonaviy pedagogning psixologik madaniyati. Buxoro: BDU nashriyoti.